

РЕГИОНАЛНИ ЦЕНТАР ЗА ТАЛЕНТЕ ВРАЊЕ

ВЛАСОТИНАЧКИ СРЕЗ ПОД ТУРЦИМА

Vlasotince district under the Turks

Аутор:

ЈОВАН СТАНКОВИЋ, II година Гимназије „Стеван Јаковљевић“ Власотинце

члан Фондације даровитих „Христифор Црниловић“ Власотинце

Ментор:

ВЕЛИМИР СТАМЕНКОВИЋ, професор историје

ВЛАСОТИНАЧКИ СРЕЗ ПОД ТУРЦИМА

Vlasotince district under the Turks

Аутор:

ЈОВАН СТАНКОВИЋ, II година Гимназије „Стеван Јаковљевић“ Власотинце

члан Фондације даровитих „Христифор Црниловић“ Власотинце

Ментор:

ВЕЛИМИР СТАМЕНКОВИЋ, професор историје

РЕЗИМЕ

О Власотиначком срезу под влашћу Турака постоје фрагментарни подаци у многим књигама. Ја сам настојао да тај период прикажем као целину. Зато сам у овом свом раду пошао од пада Србије под турску власт, са посебним освртом на пад наших крајева под Турцима. Затим сам обрадио Турски феудални систем и турску управу, посебно у нашим крајевима. Након тога обрадио сам буне и устанке у нашем крају који су условили ослобођење и прикључење независној Србији.

SUMMARY

About Vlasotince district authority Turks, there fragmentary Data in many books. I'm trying to do the same to show it as a whole. That's why I'm in this all proceeded from the fall of Serbia under Turkish rule, with special reference to the decline of our regions under the Turks. Then I processed the Turkish feudal system administration and Turkey, especially in our country. After that I dealt with rebellions and uprisings in our area that caused the liberation and join the independent Serbia.

Кључне речи: Турци, Власотиначки срез, Лесковачка нахија, буне и устанци, ослобођење, прикључење Србији, турски управни систем.

Keywords: Turks, Vlasotince district, Leskovac nahi, rebellions and uprisings, liberation, joining Serbia, Turkey's administrative system.

ВЛАСОТИНАЧКИ СРЕЗ ПОД ТУРЦИМА

УВОД

Берлинским конгресом од 1878. године Србији су прикључена нова четири округа: Нишки, Пиротски, Топлички и Врањски. Коначно, и Власотиначки крај је ушао у састав државе Србије. Иначе, децембра 1877. године направљена је Привремена управа која је требало да обележи средно подручје и групише села по општинама. Лесковац је био округ а Власотинце срез који је припадао округу Лесковачком све до 1880. године када је лесковачки округ укинут. Од 1880. до 1890. године Власотиначки срез припада Нишком округу а од 1890. округу Пиротском.

У Власотиначком срезу било је 21. општина што се види из приложене табеле. Срез је у то време имао 42.057 становника а само Власотинце 4.500 становника.

Територија среза је делом равница (део Лесковачке котлине), делом побрђе а највећи део је планински. На страни од леве обале Власине су планине Чемерник и Остроzub. На Чемернику је највећи врх Велики Чемерник од 1638м/нв а на Остроzubу Остроzubска чука од 1546м/нв. На страни од десне обале Власине је планина Крушевица са највећом висином Вита крушка од 913 м/нв.

Списак насеља Власотиначког среза

Срез власотиначки		
Бр.	ОПШТИНА	СЕЛА У ОПШТИНИ СА ЗАСЕОЦИМА
1.	Бродска	Брод
2.	Власотиначка	Власотинци, Брезовица
3.	Грделичка	Грделица, Тупановци, Козаре, Велика Сејаница, Мала Сејаница, Дедина Бара, Боршина, Палојци, Лични до, Крпејци
4.	Горњо Орашачка	Горњи Орах са засеоцима: Јаковљеве, Крстићеве, Раићеве, Алексине, Прњајина, Лукачеве, Ђуово, Јездине; и Врело.
5.	Дарковачка	Дарковци са засеоцима: Ливањанска, Ристина, Рженајчка, Антуновска, Златановска, Миличева
6.	Дадиначка	Дадинци, Јастребац, Градиште, Ковачева Бара и Лопушња са засеоцима: Самаранија, Равна Гора, Острц, Страшковац
7.	Дејанска	Дејан са засеоцима: Леуново, Златишеве, Ђорђине, Манкишеве и Борни До са засеоцима Било и Цакманово
8.	Добровишка	Добровиш, Лековица, Страњево
9.	Добро Пољска	Добро Поље са засеоцима: Црквена, Крстићеве, Бистрица, Јаворје, Козило
10.	Доњо Присланска	Доњи Присјан и Горњи Присјан
11.	Каланска	Кална, Градско, Јабучковић, Преслап
12.	Конопничка	Конопница, Батуловци, Стајковци, Рајно Поље
13.	Крушевичка	Крушевица, Равни дел, Црна бара, Бољаре, Црнатово
14.	Орашачка	Орашје, Кукавица, Ладовица, Добротин, Прилепац, Гложане
15.	Предејанска	Предејане, Бричевље, Сушевље, Кораћевац, Гузевље
16.	Равно дубравска	Равна Дубрава, Коморица,
17.	Рупљанска	Рупље са засеоцима: Остро зуб, Јасинци, Рајчетине, Дурсинци, Павличане, Панар, Бајинци, Млациште, Црвени брег; и Ново село са засеоцима: Завишиће, Лескова падина, Рашићевци, Поречане, Буџе
18.	Својска	Своје
19.	Тегошничка	Гаре са засеоцима Горње Гаре, Доње Гаре и Криви дел
20.	Шишавачка	Шишава, Липовица, Ломница, Средор, Скрапен, Гуњетина
21.	Црнотравска	Црна трава са засеоцима: Обардовци, Бабишеве, Црквенци, Стопановци, Лазарићеве, Вељковци, Јовановци, Проголовци, Доња Козарница, Горња Козарница, Чука, Попадинци, Голушевци, Горњи Славковци, Тодоровци, Поповићеве,

Ови крајеви су у првом веку нове ере пали под власт Римљана. Римљани су затекли на овој територији Дарданце. Словенска племена су насељавала овај крај у 6. и 7. веку. Овај крај је ушао у састав Немањине Србије у 12. веку јер је тада Немања од Византинаца добио жупу Дубочицу. На овој територији има остатака Римских кастела и утврђења а има и трагова рудника које су експлоатисали Римљани.

ДОЛАЗАК ТУРАКА НА БАЛКАН

После Маричке битке од 1371. године Турци су освојили један део некадашњег Душановог царства. Даље напредовање су Турци наставили после Косовског боја и смрти Лазара Хребељановића. После Лазареве смрти остатком Србије је управљала његова жена Милица и син му Стефан Лазаревић, као Турски вазали. Територија Дубочице па и Власотиначког краја налазила су се и даље у саставу српске државе, али су Турци били у њеној непосредној близини. Не можемо поуздано рећи када су баш Турци освојили овај крај али се зна да је султан Муса (Кесеџија), Муратов брат 1412. године прешао преко Чемерника, ушао у Врање и опљачкао га. Тридесетих година 15. века Турци су загосподарили областима северно од Голак планине, што значи и Власотиначким крајем. Из тог времена о Власотинцу има података само на основу предања. По Душану Он. Поповићу језгро настанка насеља Власотинца било је у 17. веку, а по М. Ћ. Милићевићу Власотинце је настало од седам кућа. Поменуто предање помиње војводу Дејана који је бранио ове крајеве од Турака и да је он био у Црној Трави и да се са Турцима тукао на Збеговима (код села Бољаре). Но како је Турска била велика сила, Срби су се предали и то место где је предаја извршена зове се Преданца. Овде се очигледно мисли на борбе браће Дејановић (Константин и Драгаш) који су држали власт у овим крајевима. У Власотинцу никад нису живели Турци. У старој турској управној згради која и данас постоји и који је јединствени споменик културе боравили су: један цариник, један писар, један буљубаша и седам пандура. Помиње се Ибрахим Чауш као последњи власотиначки буљубаша.

Турска кула у Власотинцу

Миром у Сегедину од 1444. године Турци су вратили Ђурђу Бранковићу (наследнику деспота Стефана Лазаревића) чија је престоница била у Смедереву: Крушевац, Копријан, Прокупље, Лесковац и Зеленград. Турци су први пут заузели Смедерево 1439. године, али на кратко време. Султан Мехмед Други је освојио Цариград 1453. године па је наставио да заузима територију Србије. Циљ му је био да заузме Ново Брдо. За одбрану у Србији су формиране две војске, једна у Дубочици а друга на Ситници. Српском војско у Дубочици командовао је Никола Скобаљић који је 24. септембра 1454. године у бици код Бање (место није тачно лоцирано) победио турску војску. Султан је после тога одлучио да сам поведе војску на Дубочицу. Скобаљић се повукао ка својој тврђави код Вучја. Ту је пружио отпор, али је на води Трепињи код места Кистине поражен, заробљен и заједно са стрицем, 16. новембра, Турци су их набили на колац и на тај начин овај крај је коначно пао под Турцима.

ТУРСКИ ФЕУДАЛНИ СИСТЕМ И УПРАВНА ОРГАНИЗАЦИЈА

Турско освајање није значило само рушење домаћих политичких творевина већ и прекид привредног и друштвеног развика. Турци су освојене земље сматрали за својину султана који их је делио својим ратницима спахијама и управним функционерима. Земљишни посед је дељен заједно са зависним сељацима. Најмањи поседи звали су се тимари. Тимар је доносио приход до 20.000 аспри (турски сребрни новац). Зијамет је доносио приход до 100.000 аспри а хас је доносио приход преко 100.000 аспри.

Земљорадници су давали спахији десетак од производа а договали су му и работе. Султану се плаћао харач, годишњи намет у новцу. Касније је раја била обавезна да даје и цизију-главарину.

Турци су збрисали границе држава и феудалних области и покорене земље делили на ејалете, велике делове државе којима су управљали беглер-бегови, санџаке којима су управљали санџак-бегови и нахије.

Од успостављања турске владавине наше место је припадало нахоји Дубочица, Софијском санџаку и Румелијском ејалету. Ејалет је највиша турска управна јединица. Од 1455. године припада Крушевачком санџаку. Овом санџаку су припадале нахије: Крушевац, Прокупље, Дубочица, Куршумлија, Бован, Петруши, Хахрлата, Козник, Пољанца, Кислина, Изморник, а повремено и нахија Медвеђа. Највећа нахија је била Дубочица. Она се простирала од планине Радан на западу, до Бугарске границе (источно од Калне) на истоку, до Видојевице, Бабишке горе и Суве планине на северу и до Чемерника и Кукавице на југу. Нахија Дубочица имала је око 300 насеља.

По сачуваном попису од 1516. године, између осталих, помињу се насељена места: Грделица, Власотинце, Јабуковик, Кална, Црна Трава и друга. Поменути сумарним пописком у Дубочици је било 10.536 хришћанских пореских домаћинстава и 398 муслиманских кућа. Овим пописом нису наведена сва села па се сматра да је Дубочица имала око 15.000 кућа или између 70.000 и 90.000 становника. Један број насеља припадао је султану и беглер-беговима али највећи број насеља је подељен на тимаре и зијамете. Тако су царском двору у Дубочици припадала 22 села са 910 хришћанских и 15 муслиманских кућа, а Крушевачком санџак-бегу припадао је Лесковац и осам села са 145 муслиманских и 708 хришћанских домаћинстава.

У Крушевачком санџаку је било око 1.000 војника а половину од тога издржавала су села нахије.

Један део хришћанског становништва Дубочице био је у служби турске власти и уживао одређене повластице. Међу спахијама било је и хришћана. Они су били малобројни и у правима изједначени са муслиманима.

Велику пажњу Турци су посвећивали одржавању и добром функционисању прометних путева. Од Власотинца према Софији и Цариграду ишла су три пута: десном обалом реке Власине ишао је пут до Тегошнице, онда преко Дашчаног кладенца до Знепоља и Софије. Други пут је ишао од Власотинца преко Брода, Црне Траве, Корубе, Плане до Трна. Трећи пут је ишао од Власотинца преко Лопушње, Бистрице, Доброг Поља и Црне Траве до Трна. Овај пут су користили и Римљани. Поред тог путу налази се брдо Морич на коме има остатака римског кастела.

Могућност да ови путеви буду угрожени од стране хајдука и одметника, што се често догађало, нагонила је Турке да се побрину за сигурност њиховог коришћења. Та обавеза је пренета на околна села. Оваква села су се звала **дербенцијска**. На територији Власотиначког среза такав тип села била су Лопушња, Гаре, Орах, Јабуковик, Кална, Црна Трава, Брод, Добро Поље и Грделица. Дербенцијска насеља постајала су од 16. века а нестало их је у 19. веку. Ова насеља су се налазила у клисурама поред караванских путева и њихови становници имали су задатак да те путеве поправљају, да примају на конач путнике, да им помажу и да их обавештавају о опасностима пролаза, обично од хајдука и разбојника. Дербенцијска села су имала привилегије султана, што се огледа у томе што су им умањене дажбине и ослобођени војске и давања деце у јаничаре.

*Остаци римског кастела на
брду Морич 868 м.н.в.*

Поред дербенцијских, у Дубочици су постојала још: спахијска, читлучка, соколарска, вакуфска, меденцијска и господарска или саибијска насеља.

спахијска насеља су укинута 1839. године када је укинут спахијски систем. Читлучка, звана још и господарска, села су позната од давнина у Отоманском царству. То су насеља са најамном радном снагом. Обично су грађена у једном реду, у средини имају кулу читлук сајбије са харемом, гувном и другим помоћним зградама У лесковачкој нахији 1877. године било је око 60% оваквих села.

Слободних села било је мало. Начини читлучења били су углавном насиље. Када је спахијски систем укинут спахије су тражиле да раја и даље испуњава своје обавезе. Забележено је: „Власотиначки спахија после губитка спахилука дође код чивчије и замоли их да му дају по 90 ока жита годишње да се прехрани“. Чивчије пристану. По његовој смрти дође неки садрзман са удовицом и замоли да јој дају по 200 ока жита како би исхранила децу. Чивчије опет пристану. Кад је Ханума поудавала кћери онда дођу њени зетови и са пушкама приморају сељаке да формирају читлуке, твдрећи да је то њихов мираз.

Меденијска села су постојала у Лесковачкој нахији све до друге половине 19. века. Сељаци ових села били су ослобођени дажбина, свих сем царског данка. За узврат они су морали радити у рудницима. Најпознатија рудна налазишта у Власотиначком крају била су код Рупља, Црвеног Брега и на Власини. Тако је Хусеин паша на Власини имао је 25 малих пећи. Топионице су биле још и у Масурици и Загужану. У тим рудницима добијало се гвожђе од кога су турски мајстори и цигани правили мотике, секире, чекиће, гвоздене ексере за ковање дрвене грађе на зградама.

Вакуфска насеља имали су и муслимани и немуслимани. Она су била додељења џамијама, црквама и манастирима. Она су била ослобођена неких обавеза.

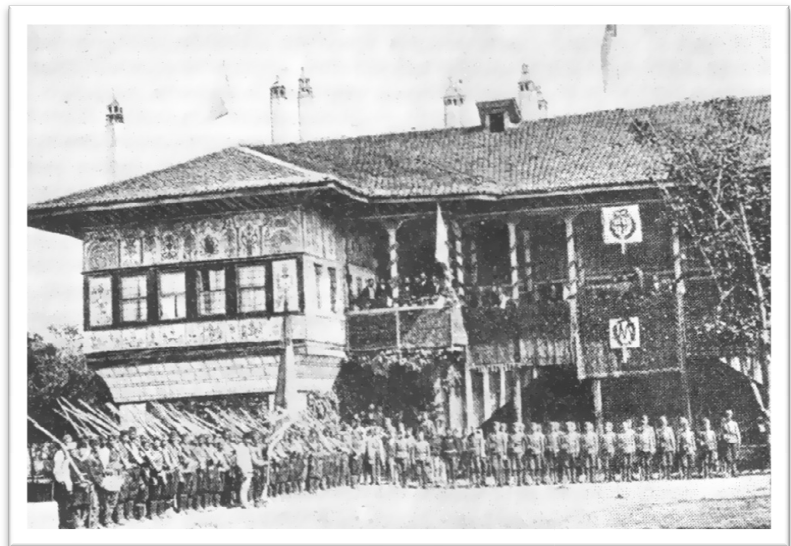
Соколарска насеља су била задужена да чувају соколове који су служили спахијама за лов.

Опште је предање да су села у сливу реке Власине у 18. и првој половини 19. века биле слабо насељена – „Крај је био скоро пуст“ разлог лежи у томе што су крајем 17. и почетком 18. века вођени ратови који су захватили и јужно Поморавље и област око Власине. Од 1683. године вођен је велики рат између Турске с једне стране, и Аустрије,

Пољске, Русије и Венеције с друге стране. Аустријска војска у том рату је продрла на југ све до Скопља и ушла у Скопље. Аустријанци су позивали и Србе да им се придруже, што су они и чинили. Али, када је Аустријска војска морала да се повуче због рата са Француском, заједно са њом јер нису смели да дочекају Турке, ишле си у српске породице. То је била прва велика сеоба Срба 1690. године под патријархом Арсенијем Трећим Чарнојевићем. Највећи број се иселио са Косова али и из јужног Поморавља. Тада су Косово и Метохију населили Арнаути (Албанци). Они су населили и области Топлице и Јабланице па и области на десној обали Јужне Мораве (Масурица и Власина).

Друга велика сеоба Срба после рата између Аустрије и Турске је од 1737. до 1739. године под вођством Арсенија Четвртог Јовановића.

Арнаути су насељавали и Лесковац. Насељавање Арнаута у Лесковцу настављено је и у 19. веку. Почетком 19. века Лесковац је био средиште великог пашалука. Насељавање Арнаута нарочито је помагао нишки Мидхат паша. Из тог разлога у Лесковчкој нахији је долазило до буна. Лесковачки паша у то време био је Мухамед. Њему су помогли Арнаути да буну угуши. Трагови пушчаних метака устаника дуго су остали на фасади турске управне зграде.

Пашин сарај у Лесковцу

После тих догађаја Лесковац је пао на нижи ранг, постао је само седиште мудира.

УСТАНЦИ И БУНЕ

Познато је да је Први Српски устанак отпочео 1804. године. Устанак је захватио, пре свега, Београдски пашалук. Но и Власотинчани нису мировали, тако је Илија Стреља (рођен у Градишту) 1809. године из Ниша, преко Запања дошао у Власотинце са намером да подигне народ против Турака. Намераје му је била да затвори Дервен (Грделичка клисура). У ту сврху послао је Саву Дедобарца у Грделицу, а он је остао у Власотинцу да ради на подизању устанка. Сави се придружио својим одредом Цветко Врановачки из Врановца. Но Турци су их напали топом са брда Јелице код Грделице. Топовским ђулетом погодили су Дедобарски хан у коме се налазила већа количина барута. Поражен том вешћу, Стреља је напустио Власотинце. Турци су Власотинце попалили. Овај догађај је познат као Прва власотиначка пљачка.

Први српски устанак је угушен 1813. године. После тога у Београдски пашалук је дошао Сулејман паша Скопљак. Он је завео страховладу што је довело до Другог српског устанка. Вођа устанка је био Милош Обреновић. После две веће победе – на Љубићу и Дубљу Турци су започели преговоре. Преговоре су водили Милош и Марашли Али паша. Усменим споразумом између њих Србија је добила аутономију. У састав аутономне Србије дошло је 12 нахија. Лесковачка нахија па и Власотинце остале су ван аутономне Србије. Власотинчани се нису мирили са тиме па је 1821. године по налогу Порте у Ниш упућен Хусеин да се обрачуна са онима који нису били за турску власт. Пошто је и Власотинце имало удела у подизању буне, поновно је спаљено. То је била друга паљевина Власотинца.

Оно што је усмено договорено између Милоша и Марашлије 1815. године, султан је потврдио Хатишерифом 1830. године. Посебним Бератом Милош је потврђен за наследног кнеза. Но Милош је стално настојао да прошири територију самоуправне Србије. Он је наговарао неослобођене нахије да се буне. Због тога је Порта 1833. године вратила Србији 6 нахија: Крушевачку, Параћинску, Ражањску, Соко-бањску, Тимочку и Неготинску. У слободним нахијама укинут је спахијски систем, зато су неке турске спахије прелазиле у неослобођене нахије. Нарочито су из Параћина и Крушевца долазили у Лесковац. У Лесковцу је у то време био паша Исмаил који је наследио Шашит пашу.

Исмаил паша је био веома оштар према народу. Он је дозволио Сели-бегу да закупи сакупљање пореза у Лесковачкој нахији. При сакупљању пореза био је веома округан па су Лесковчани, Пољанчани и Власотинчани направили своју завереничку организацију и припремали се за устанак.

Устанак је избио 1840. године. Устанком су руководили Станко Атанацковић звани Бојација, трговац из Власотинца. Илија Николић из Јастрпца и неколико виђенијих људи из Козара, Грабовнице и Гара. Турци су да би угушили устанак потражили помоћ од Арнаута. Устаници су потучени код Грделице а затим код Ћурлинца (насеље је било при ушћу реке Власине у Мораву). Власотинце је по трећи пут попаљено. Тај се догађај зове „Бојацијска пљачка“. Устанак поново избија 1860. године под вођством Станоја Јанковића, Ђоке Стојилковића и Ранђела Горуновића. Пред сам Божић 1860. године дошао је мудир Лесковачки, са турским спахијама и Арнаутима у село Шишаву и Пољаницу (Рајино поље). Ова два села је неки Станко Власотинчанин откупио од турских спахија „за вечита времена“ тиме су сељаци ових села били ослобођени спахијског пореза. Пошто су били тучени и малтретирани од стране Арнаута, мештани су приморани да признају турске спахије и да им плаћају порез. Због тога је било доста жалби у Цариграду. Султан је послао великог везира садрзама Мехмед пашу да испита жалбе. Садрзам је наредио лесковачком кр-сердару Мехмеду Белом (Бели Мемед) да похвата организаторе устанка у Власотинцу. Он је то учинио у току једне ноћи, похватао их и одвео у Ниш где су и погубљени Станоје Јанковић и седморица његових сарадника. Овај догађај је познат као „Садрзамска пљачка“.

Слабљењем царевине а и због устанака у неослобођеним крајевима, Турци су морали да дају неке олакшице. Како је званично био укинут спахијски систем, неке спахије су продавале своје спахилуке. Неке турске спахије су читлучење насилно спроводили. Тако на пример Власотиначки спахија после губитка спахилука дође код чифчије и замоли их да му дају по 90 ока жита да би исхранио породицу. Чифчије пристану. По његовој смрти дође неки садрзам са удовицом и замоли да им дају по 200 ока жита како би исхранила своју децу. Чифчије опет пристану. Кад је ханума испоудавала кћери, дођу зетови са пушкама и приморавши сељакена на силу формирају читлук, тврдећи да је то њихов мираз.

Неке турске спахије су своје спахилуке продавали и српским чорбацијама па су они постали читлук саибије (сахибије). Тако је на пример Нешко Митровић имао читлук у Чукљенику а Коста Илић - Мумџија из Власотинца имао је читлук у Горњем Буниброду са 75 кућа.

ОСЛОБОЂЕЊЕ И ПРИСАЈЕДИЊЕЊЕ НЕЗАВИСНОЈ СРБИЈИ

Од 1876. до 1878. године били су ослободилачки ратови Србије и Црне Горе против Турака. Године 1877. и Русија је заратила против Турака. Срби су 1878. године били успешни у рату. Турци су бежали из Софије, Видина и Пирота преко Власотинца за Врање. када то виде, Власотинчани устану на оружје 10. децембра 1877. године (по старом календару). Једанаестог децембра заробе 180 Турака, 12. децембра победе код Орашачког моста, а 16. децембра код Козарачке чуке. Деветнаестог децембра дочло је до битке код Косовице. Око 4.000 Турака било се против 1.200 устанмика, од којих је само 400 имало пушке. Устаници су били разбијени, па су се повукли изнад Орачја, на брдо Врапчили рид. Ту им је у помоћ дошла једна батерија топова и један батаљон војске са потпуковником Јованом Поповићем. Дође до битке 24. децембра, али су се Турци и даље одржавали. Тек кад је пао Ниш, дошао је у помоћ Ђока Влајковић и са Турцима се на Грделици заврши битка. Тако су и ови крајеви били ослобођени од Турака.

И Црна Трава је у исто време била ослобођена од Турака. У Црној Трави је живео Михаило Крстић који је биран више пута за „кнеза“ и често се сукобљавао са читлук сахибијама који су прекорачивали своја права. Међу сахибијама је било и Арнаута. Љути због тога Арнаути из долине Врле су га као тобожњег бунтовника извели пред призренског валију, а он га је послао у Цариград где је и умро. Када је српска војска јануара 1878. године ушла у Црну Траву Михаилов син Тома на челу једног одреда протерао је Арнауте из Црне Траве. Како са Арнаути протерани из Јабланице и Топлице, неколико стотина српских породица са Власине се населило у Топлички крај.

Берлимским конгресом од јула 1878. године независној Србији су припијена четири нова округа: Нишки, Пиротски, Врањски и Топлички. Тако је и Власотиначки срез ушао у

састав независне Србије и из новоприпојених крајева изабрани су посланици за Народну скупштину. У Народној скупштини фебруара 1878. године је постављено питање шта да се ради са господарима земље хришћана, да ли да се уписују као и Турци чија се земља има одузети јер је нису сами обрађивали, посланик Аранђел Николић из Дедине Баре је рекао: „Неки су крштени Турци постали господарима, и то су неки чорбације који су купили спахилуке, па је народ од њих велику муму трпео. Тражим да се овим спахијама ништа не даје јер је народ доста њима робовао“.

ЗАКЉУЧАК

Са губитком спахилука у самоуправној Србији, многе турске спахије су прелазиле на спахилуке који су и даље остали под Турцима и на којима је и даље заступљен спахијски систем и обавезе. То је разлог због чега је јужна Србија остала дуже неразвијена а те последице се и данас осећају.

ЛИТЕРАТУРА:

- Феликс Каниц, Србија II
- Радош Требјешанин, Токови тензимата у Лесковачкој нахији од 3. новембра 1839. године до ослобођења 1877. године, Лесковачки зборник бр. 14
- Велимир Стаменковић, Шишава и Шишавци монографија, Власотинце 2003. год.
- Драгутин М. Ђорђевић, Власотинце – прилози за изучавање Лесковачке области, Лесковачки зборник бр. 12
- Владимир Стијанчевић, Из историје Лесковачког краја из друге четвртине 19. века, Лесковачки зборник бр. 6
- Сазнања добијена истраживањем на терену.